

2. 1. 2017 / [Jan Michl](#)

Problém grafické úpravy dvoujazyčných informací

Taktika mrtvého brouka versus snaha o grafické řešení jednoho moderního problému vizuální komunikace

Člověka vždycky znovu překvapí jedna často se opakující chyba v grafické úpravě dvoujazyčných informací.

Jak známo, nejenom na letištích, ale i v běžných dopravních prostředcích se dnes v Evropě považuje za běžné, že informace pro cestující jsou nejenom v místním, ale také v nějakém nemístním, většinou anglickém jazyce. Protože jde o texty psané sice stejným druhem písma, ale ve dvou nestejných jazycích (omezují se zde na jazyky psané latinkou), očekával by člověk, že tyto jazykově nestejně informace budou grafičtí designéři prezentovat nestejně také graficky. To ale vůbec není pravidlem, a to ani na letištích, kde všichni spěcháme a proto očekáváme jednoznačné informace. Pokud tedy tyto dvoujazyčné nápisy nejsou navzájem vizuálně odlišené, má často cestující v rychlosti zatěžko zjistit, kde končí informace v jednom jazyku, a kde začíná jazyk druhý, což irituje i zdržuje.

Co je příčinou časté grafické stejnosti jazykově nestejných nápisů? Že by šlo o mezery ve vzdělávání profesionálních grafických designérů? Nebo je to naopak

výsledek nevyužívání jejich kompetence? Nebo jde o názor grafiků, že z hlediska stylového minimalismu je nevhodné používat na jedné informační tabuli dva různé řezy písma (tj. tučné písmo nebo kurzivu vedle normálního řezu)? Nebo o nedopatření způsobená krkolomným deadline? Nebo jde snad o politický názor, že místní jazyk – který vždycky stojí na prvním místě – nemá být ještě navíc vyvyšován nad jiné řeči grafickým zdůrazňováním, neboť všechny národy jsou si rovny? Ať už je to jakkoliv, taková nerozlišená řešení lze nalézt stále velmi často, a někdy ve stejném prostoru, kde se jinak různorodost a dvojakost jazykové informace graficky respektuje.

Je překvapující, že taková řešení člověk najde zrovna na německých letištích, nemýlím-li se, třeba v Mnichově (viz úvodní ilustrace výše). Umístit vedle sebe a zcela totožným typem písma slova *Ausgang Exit*, a pod sebou slova *Gepäckausgabe Baggage Claim*, jakoby šlo o stejný jazyk, vypadá přinejmenším primitivně a také trochu arogantně. Designér, odpovědný za takové řešení, zřejmě zvolil taktiku mrtvého brouka: nechává na cestujících, aby si nakupeninu jazyků přebírali sami, ačkoliv mohl pomocí jednoduchých a všeobecně známých grafických prostředků cestujícím vyjít vstříc a oba jazyky od sebe vizuálně odlišit.

Totéž se týká neodlišených slov *Bundespolizei* a *Federal Police*, stejně jako *Service-Point* na horní ilustraci vpravo dole, a slov *Abflug Departures* a *Ankunft Arrivals* na dolní ilustraci: všechny ignorují skutečnost, že jde o slova ve dvou odlišných jazycích.

Jak ale ukazuje další ilustrace, jinde v téže zemi se problému vizuálního odlišení dvou různých jazyků věnuje pozornost, jakou si tento problém zaslouží – a jakou by v zemi, kde *Ordnung muss sein*, člověk očekával. Níže např. velmi přehledné a jednoznačné řešení, které informuje s maximální jednoduchostí, že texty psané tučně = němčina, texty psané netučně = angličtina.

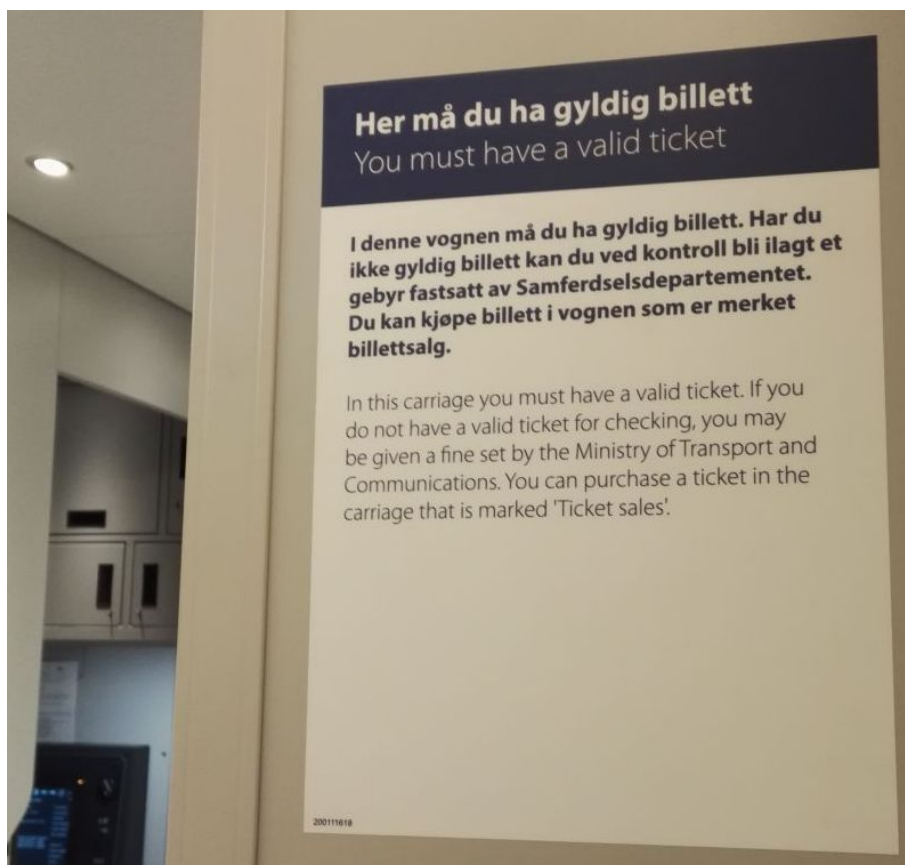
Také vizuální informace na kodaňském letišti Kastrup (níže) jsou z hlediska dvou jazyků vyřešeny stejně zřetelně a ekonomicky: bílé písmo = dánština, žluté písmo = angličtina.

Stejná vizuální zřetelnost charakterizuje informace i v interiérech některých nových norských vlakových linek, nebo vozů stockholmského metra. V obou případech je problém dvoujazyčnosti informací vyřešen (většinou) příkladně.

Tři obrázky dole ukazují dvoujazyčné označení norských vlakových vozů, v nichž je cestující povinen mít platnou jízdenku, protože v těchto vozech si jízdenky nelze dodatečně zakoupit. Jak na vnější, tak i na vnitřní straně dveřních oken a v dolní části dveří o tom informují nápisy ve dvou zřetelně odlišených jazycích. Uvnitř vozu je potom podrobnější dvoujazyčná informace o hrozící pokutě i možnosti zakoupit si jízdenku v jiném voze téhož vlaku.

Ve vozecch stockholmského metra (viz níže) jsou místa rezervovaná pro cestující v pokročilém věku, pro těhotné ženy a pro invalidy, rovněž označeny dvoujazyčně,

s anglickým textem zřetelně odlišeným od švédského výrazně menší, ale stále dobře čitelnou velikostí písma.

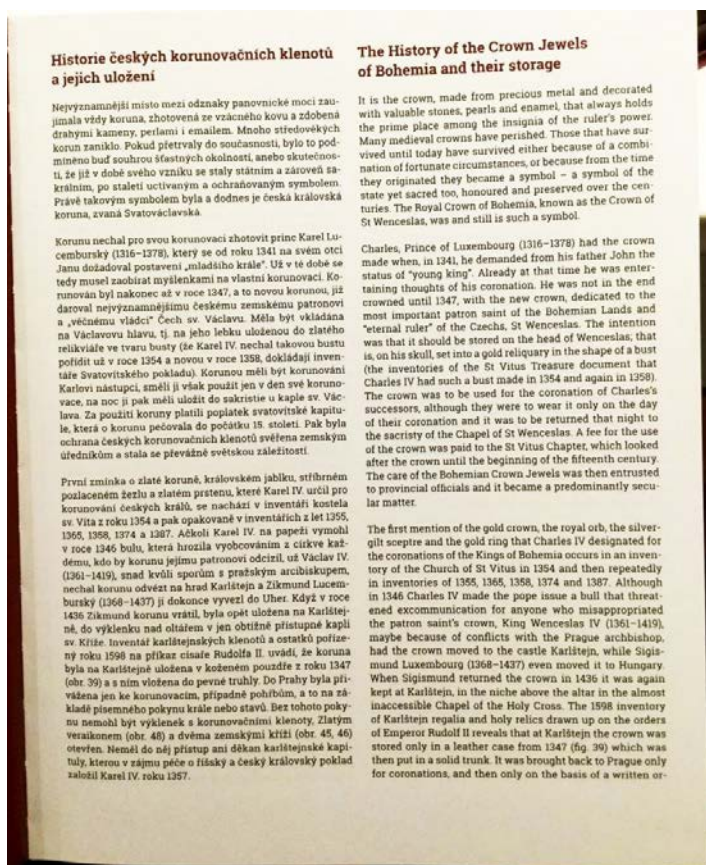
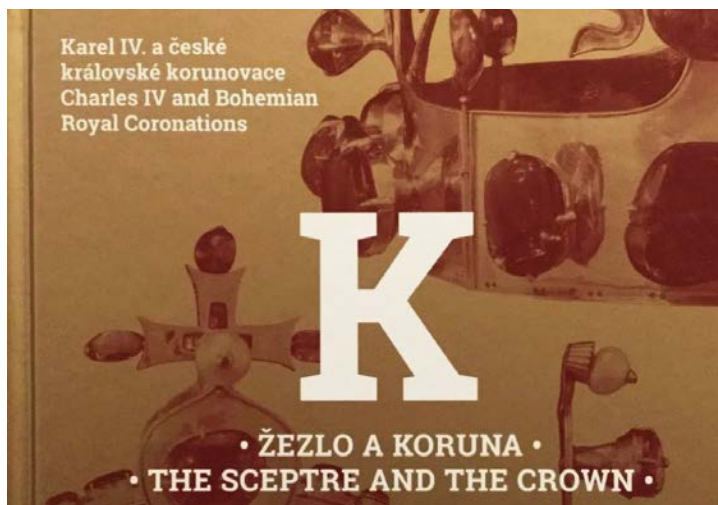
Vizuální rozlišení dvou informačních jazyků však ani v norském ani ve švédském případě není úplně důsledné. Je paradoxně ignorováno tam, kde jednoznačnost informace je často životně důležitá – totiž v instrukcích o tom, co rychle podniknout v nouzových situacích. Na norském i švédském příkladu takového typu instrukcí (níže) je místní řeč oddělená od angličtiny dalším, ale málo zřetelným odstavcem, a oba jazyky mají navíc totožný typ i barvu písma, na barevně totožném pozadí.

Jedno z možných vysvětlení faktu, kdy v témže interiéru lze najít vedle informačně i graficky promyšleného designu také primitivní řešení vizuální komunikace, může být otázka dvou různých kompetencí – poskytování dvoujazyčných textových informací o tom, co dělat v krizové situaci spadá do kompetence výrobců vozů vlaku či metra, zatímco informace nekrizového charakteru se zřejmě zadávají profesionálním grafikům až po prodeji vozů provozovateli.

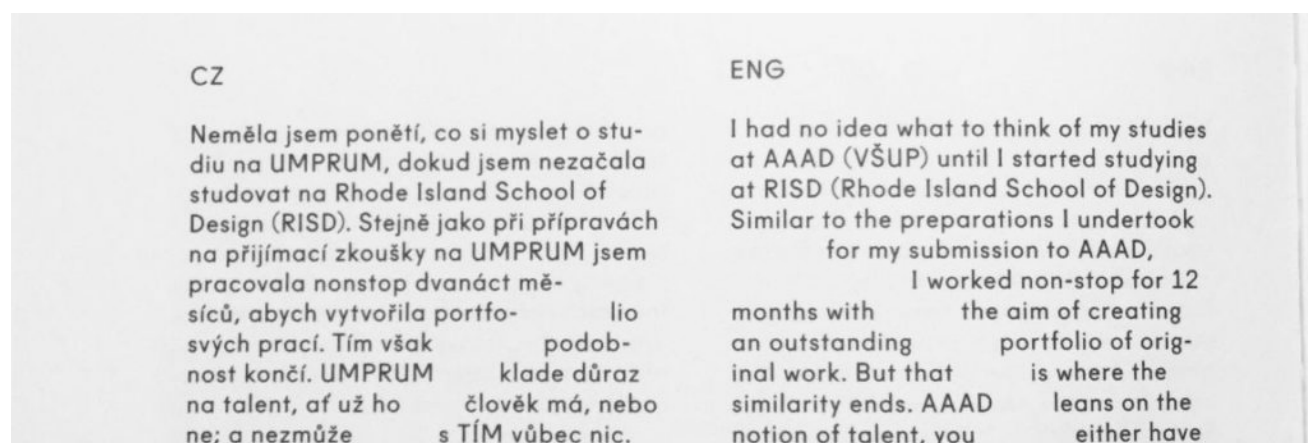
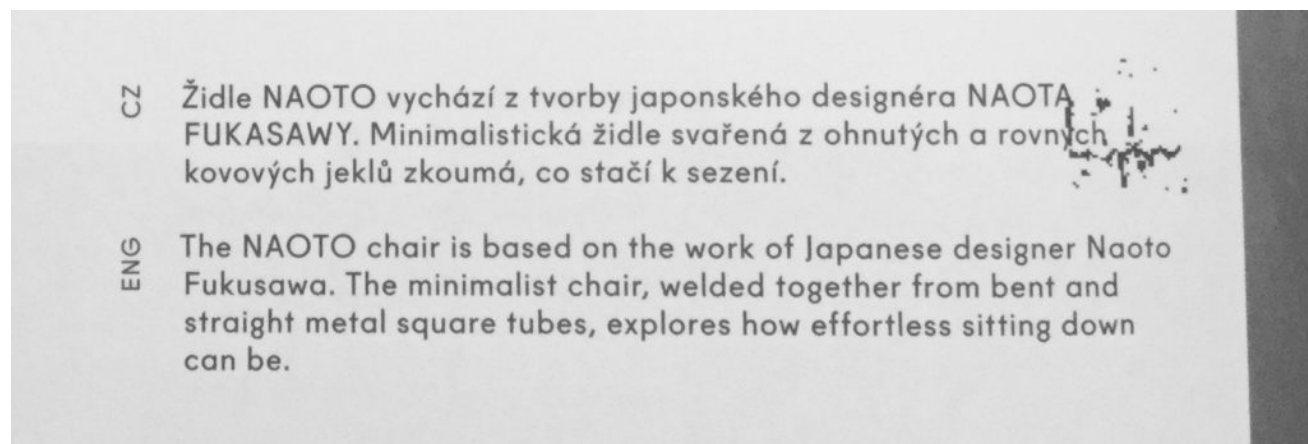
Absence vhodného grafického řešení dvoujazyčných textů je překvapivě častá i v knižní produkci. Vypadá to, jakoby si profesionální úpravci knihy z nějakého důvodu nepřáli vidět, že celá jejich kniha je dvoujazyčná a grafické odlišení jazyků zřejmě považují za zbytečnou vizuální komplikaci. Příkladem takové taktiky mrtvého brouka může být jeden z českých katalogů k sedmistému výročí narození Karla IV. z minulého roku, s názvem Karel IV. a české královské korunovace. Jak na obálce knihy, tak v textu, běží české a anglické tituly a texty, pod sebou nebo vedle sebe, zcela bez vizuálního nebo grafického rozlišení – na obálce knihy dokonce jako čtyři nerozlišené řádky. (Není ovšem vyloučeno, že to bylo myšleno jako tzv. grafická vtipnost, možná výsledek snahy o originalitu, či produkt boje proti „ustáleným grafickým konvencím“. Pokud to tak bylo myšleno, měl by umět profesionální grafik poznat, že katalog k výstavě o Karlu IV. není pro takový boj vhodným polem, a že výsledek bude spíš vypadat jako projev profesionální nedostatečnosti.)

Přitom, jak bylo výše podotknuto a jak ukazuje řada uvedených příkladů, oba jazyky lze od sebe snadno vizuálně odlišit řadou zavedených, tedy konvenčních, grafických řešení – jiným řezem písma, jinou barvou, jinou velikostí, případně jiným fontem nebo nějakým jiným, méně známým a vynalézavým způsobem.

Příkladem nekonvenčního, jednoduchého řešení problému dvojakosti jazyků, často na jedné stránce, je nedávný dvoujazyčný katalog výroční výstavy *UMPRUM 2015 – UMPRUM ATTACK*. Designéři prostě předsadili (nebo nadsadili) před první

odstavec každého českého a anglického textu zkratku CZ, respektive ENG, což je opatření, které odlišuje oba jazyky zcela dostatečně (i když se jako grafické řešení asi hodí více do recesně laděného katalogu UMPRUM, než do katalogu k výstavě Karla IV.).

Stejně efektivně funguje také neobvyklé řešení, které použili úpravci dvousvazkové a dvoujazyčné knihy textů rakousko-švédského designéra Josefa Franka *Schriften / Writings* z roku 2012: každá levá stránka s německým textem je důsledně posunuta nahoru, zatímco každá pravá stránka v angličtině je důsledně a viditelně spuštěna dolů. Toto řešení je naznačeno už na titulních stránkách knihy a opakuje se jak na dvoustránkách s přehledem obsahu knihy, tak i na dvoustránkách s vlastními texty.

Mehr als fünf Jahrzehnte, von 1901 bis zum Beginn der 1930er Jahre, war Josef Frank der Hauptvertreter der Moderne und zugleich einer ihrer scharfen Kritiker. In seinen vielen Aufsätzen und in seinem Buch *Architektur als Symbol* bemängelt er die Fehler – der Moderne, die die zugrunde liegenden Annahmen ihrer eigenen Umsetzungen entgegen zu liegen. Vor allem bemühte er sich um die Freiheit zurückzufinden, die sie durch ihre Dogmatisierung verloren hatte.

Dieses zweibändige Werk vereint veröffentlichten Schriften von Frank und macht sie zum ersten Mal zusammen mit vielen der ursprünglichen Illustrationen in einer Gesamtausgabe zugänglich.

**Josef Frank. Schriften
in zwei Bänden**
Herausgegeben von Tano Bojanin, Christopher Long
und Iris Meder für das
Institut für Postfunktionalistische
Studien IPTS, Wien

**Josef Frank: Writings
in Two Volumes**
Edited by Tano Bojanin,
Christopher Long, and
Iris Meder for the Institute
for Postfunctionalist Studies
IPTS, Vienna

**Josef Frank. Schriften
Band 1**
Veröffentlichte Schriften
von 1910 bis 1930

**Josef Frank: Writings
Volume 1**
Published Writings
from 1910 to 1930

2012

Metroverlag Wien

Mehr als fünf Jahrzehnte, von 1901 bis zum Beginn der 1930er Jahre, war Josef Frank der Hauptvertreter der Moderne und zugleich einer ihrer scharfen Kritiker. In seinen vielen Aufsätzen und in seinem Buch *Architektur als Symbol* bemängelt er die Fehler – der Moderne, die die zugrunde liegenden Annahmen ihrer eigenen Umsetzungen entgegen zu liegen. Vor allem bemühte er sich um die Freiheit zurückzufinden, die sie durch ihre Dogmatisierung verloren hatte.

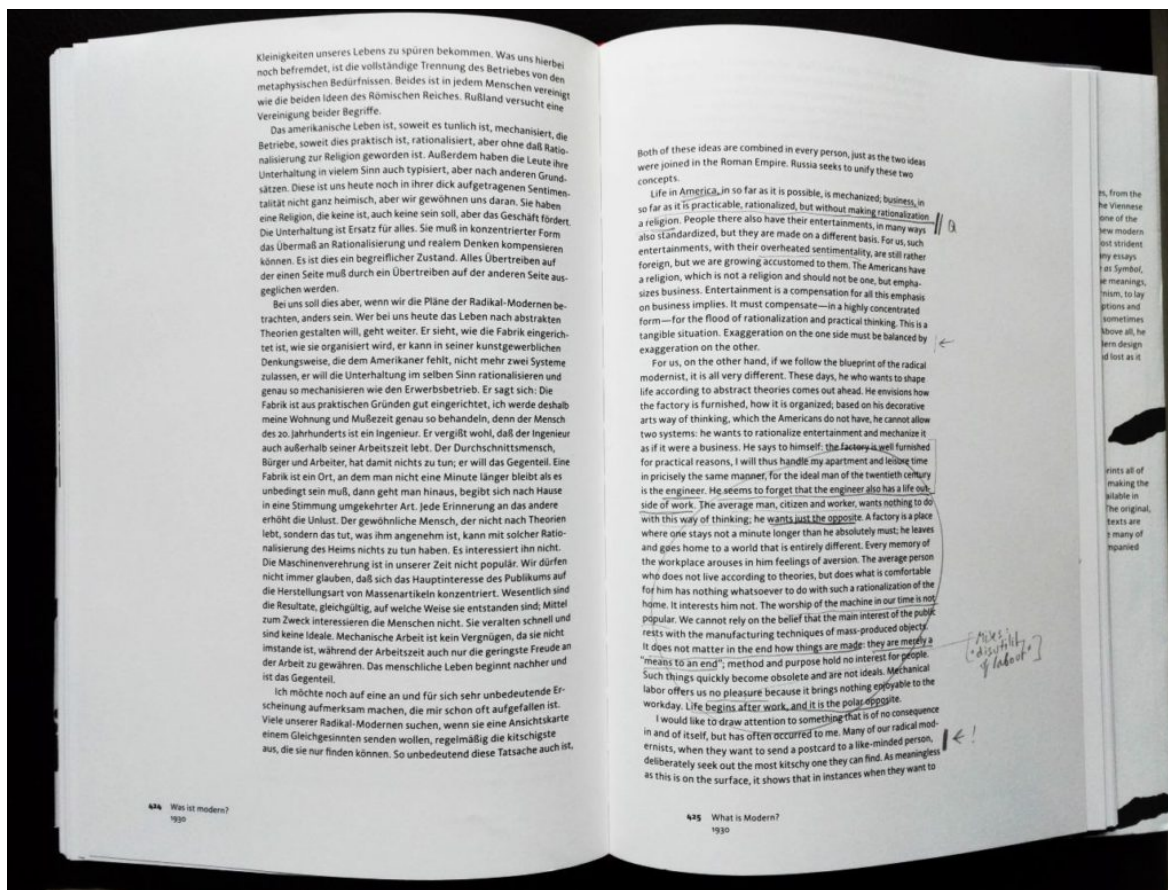
Dieses zweibändige Werk vereint veröffentlichten Schriften von Frank und macht sie zum ersten Mal zusammen mit vielen der ursprünglichen Illustrationen in einer Gesamtausgabe zugänglich.

Inhalt | Band 1

10 Vorwort
11 Wieder auf Franks Stimme hören von Denise Scott Brown
12 Über die ursprüngliche Gestalt der kirchlichen Bauten des Leone Battista Alberti. Dissertation
134 Biografie und Register
Artikel von 1910 bis 1930
137 Wohnhäuser aus Gullbeton
138 Arbeiterkolonie in Ortmann (N.-O.)
140 Über die Aufstellung des «Museums für Ostasiatische Kunst» in Köln
141 Das neoplatonische Landhaus
142 Die Einrichtung des Wohnzimmers
154 Die Arbeiter-Kolonie in Ortmann
156 Über die Zukunft des Wiener Kunstgewerbes
170 Kunst, Kunsthandwerk und Maschine
174 Handwerks- und Maschinen-Erzeugnis
178 Das Kunstgewerbe
196 Einzelmöbel und Kunsthandwerk
201 Dach und Dekoration
210 Die Wiener Siedlung
212 Siedlung und Normen
216 Siedlungshäuser
230 Volkswohnhaus und Individualismus
238 Erziehung zum Architekten
246 Die Erziehung zum Architekten und die Titelfrage
268 Wiens moderne Architektur bis 1914
278 Siedlungshäuser
288 Der Gschnas fürs G'müt und der Gschnas als Problem
300 Die Bedeutung der Stuttgarter Weißenhofsiedlung für die Stadtbaukunst
308 Drei Behauptungen und ihre Folgen
312 Die Großstadtwohnung unserer Zeit
318 Vom neuen Stil
328 Das steile Dach ist ein Rest aus dem romantischen Zeitalter
340 Die moderne Einrichtung des Wohnhauses
344 Das Wohnhaus unserer Zeit
346 Fassade und Interieur
352 Gespräch über den Werkbund
390 Muster-Reihenhaus in Böhrer-Stahlbauweise
392 [Oskar Strnad zum 50. Geburtstag]
394 Wiener Bauten und Wohnungen
406 Was ist modern?

Contents | Volume 1

11 Preface
21 Reclaiming Frank's Seat at the Table by Denise Scott Brown
47 On the Original Form of the Religious Buildings of Leone Battista Alberti: Dissertation
134 Bibliography and Index
Articles from 1910 to 1930
137 Housing in Cast Concrete
138 The Workers' Colony in Ortmann (Lower Austria)
140 On the Permanent Exhibition at the Museum of East Asian Art in Cologne
142 The Modern Country House
155 Furnishing the Living Room
161 The Workers' Colony in Ortmann
166 On the Future of Viennese Applied Art
171 Art, Arts and Crafts, and Machinery
175 Handcrafted and Mechanized Production
179 The Crafts
197 Handmade Furniture and Craftsmanship
203 Roof and Decoration
211 The Viennese Housing Settlements
213 Housing Settlements and Norms
227 Settlement Houses
231 The People's Apartment Building and Individualism
239 Educating the Architect
247 Educating an Architect and Conferring the Professional Title
255 The People's Apartment Palace
260 Vienna's Modern Architecture to 1914
279 Construction of Housing Settlements
→ 289 Frumpy for the Soul and Frumpy as a Problem
301 The Significance of the Weißenhofsiedlung in Stuttgart for the Art of Urban Planning
309 Three Assertions and Their Consequences
313 The Urban Apartment of Our Time
319 On the New Style
327 The Steep Roof is a Vestige of the Romantic Age
341 Modern Furnishings in the Home
345 The Dwelling House of Our Day
347 Façade and Interior
353 Discussion About the Werkbund
391 Model Row House Built with the Böhrer Steel Construction System
393 [Oskar Strnad on His Fiftieth Birthday]
395 Viennese Buildings and Apartments
→ 405 What is Modern?

Ve všech diskutovaných případech jde v podstatě o to, aby si designér vůbec všimnul faktu, že má co činit ne s jedním, ale se dvěma jazyky zároveň, a aby místo taktiky mrtvého (nebo možná spíš líného) brouka měl snahu se s tímto faktem graficky vypořádat. Je samozřejmě pravda, že se cestující či čtenář nakonec v dvoujazyčných nápisech i textech nějak zorientují, i přesto, že designér fakt i problém dvoujazyčnosti graficky zcela ignoroval. Domnívám se však, že jádrem rozdílu mezi inteligentním a vtipným řešením na jedné straně, a řešením méně inteligentním, spočívá v těchto případech ve schopnosti designéra vnímat dvoujazyčnost textů jako komunikační problém, se kterým je třeba se graficky vypořádat.

[Jan Michl](#) (*1946) je emeritním profesorem historie a teorie designu na Vysoké škole architektury a designu v Oslu v Norsku, a hostujícím profesorem Fakulty informatiky a mediálních technologií při norské univerzitě vědy a technologie v Gjøviku v Norsku.

